

MINISTARSTVO PRAVOSUĐA, UPRAVE I LOKALNE
SAMOUPRAVE

Nacrt

PRIJEDLOGA ZAKONA
O IZMJENAMA I DOPUNAMA
ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA
S KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA

Zagreb, svibanj 2002.

I. USTAVNA OSNOVA DONOŠENJA ZAKONA

Ustavna osnova za donošenje ovoga Zakona nalazi se u odredbi članka 2. stavak 4. Ustava Republike Hrvatske («Narodne novine» broj 41/2001 pročišćeni tekst).

II. OCJENA STANJA I OSNOVNA PITANJA KOJA SE TREBAJU UREDITI ZAKONOM, TE POSLJEDICE KOJE ĆE DONOŠENJEM ZAKONA PROISTEĆI

Predloženi postupak prisilnog smještaja normiran glavom VII. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama predstavlja procesnu cjelinu s kaznenim postupkom prema nebrojivim osobama normiranim glavom XXVIII. Nacrta konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku koji se nalazi u zakonodavnoj proceduri. S obzirom na njihovu komplementarnost glava XXVIII. konačnog prijedloga Zakona izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku ne može stupiti na snagu bez donošenja predložene izmjene i dopune glave VII. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (nastavno: ZZODS). Stoga je nužno paralelno usvojiti izmjene glave XXVIII. Zakona o kaznenom postupku i glave VII. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.

Osim ovog formalnog razloga postoje tri suštinska razloga odnosno postavke zbog kojih je bilo neophodno pristupiti reformi pravnog položaja nebrojivih osoba u postupku prisilnog smještaja reguliranog glavom VII. ZZODS-a.

Prva je zakonsko normiranje postupka prisilnog smještaja nebrojivih osoba kao posebnog i specijalnog postupka osnovnog postupka prisilnog smještaja osoba s duševnim smetnjama koji je normiran glavom V. ZZODS-a. Naime, tu se ne radi o dva odvojena postupka sa zasebnim propisima kao što to proizlazi iz važećeg članka 45. ZZODS, već se i u postupku prisilnog smještaja nebrojivih osoba primjenjuju odredbe osnovnog postupka osim u slučaju kada je odredbama glave VII. ZZODS-a propisano nešto posebno.

Drugi razlog je činjenica da prvi prisilni smještaj nebrojivim osobama prema Nacrtu konačnog prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku izriče sud u kaznenom postupku, a ne kao što je to sada slučaj županijski sud nadležan za postupak prisilnog smještaja u izvanparničnom postupku. Model prisilnog smještaja počinitelja kaznenih djela u kojem građanski sud utvrđuje počiniteljevu opasnost te mu određuje prvi prisilni smještaj koji je uveden 1. siječnja 1998. godine pokazao se kao promašaj. Stoga je temeljno pitanje koje je reforma postavila pred hrvatskog zakonopisca bila da li će se on opredijeliti za kazneni model u kojem prisilni smještaj određuje, produžuje i ukida kazneni sud što znači vraćanje na sustav sigurnosnih mjera prema nebrojivim počiniteljima ili će izabrati kompromisno rješenje prema kojem prvi prisilni smještaj određuje kazneni sud, a za daljnji postupak prisilnog smještaja je nadležan građanski sud. Uvođenje kaznenog modela nije bilo moguće bez preoblikovanja načela krivnje definiranog u članku 4. Kaznenog zakona. S obzirom da u procesu reforme Kaznenog zakona (KZ) nije izmijenjeno načelo prema kojem se osobi koja nije kriva ne

može izreći niti jedna kaznenopravna sankcija (čl. 4. i 40. st. 1. KZ) vidljivo je da se zakonodavac nije odlučio za ponovno uvođenje kaznenog modela. Međutim, izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz prosinca 2000. godine u članku 40. stavak 1. dodana je rečenica: "Neubrojiva osoba može se smjestiti u psihijatrijsku ustanovu prema odredbama Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama." Time je otvoren put da Zakon o kaznenom postupku (ZKP) normira postupak, a Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (ZZODS) pretpostavke za određivanje prvog prisilnog smještaja neubrojivoj osobi od strane kaznenog suda nakon što je on u kaznenom postupku utvrdio da je okrivljenik neubrojiv i opasan.

Najznačajniji problemi i nedostaci postupka prisilnog smještaja koji bi se riješili stavljanjem prvog prisilnog smještaja neubrojive osobe u nadležnost kaznenog suda su: ukidanje artificijelnosti sadašnjeg koncepta prema kojem dokaze o uvjetima za prisilni smještaj provodi kazneni sud a odluku na temelju njih donosi drugi sud, o oduzimanju slobode neubrojivoj osobi odlučuje sud pune jurisdikcije, rješavanje brojnih problema koji su se u sudskoj praksi pojavili zbog manjkave i nejasne normiranosti prelaska neubrojive osobe iz kaznenog postupka u postupak prisilnog smještaja, izričito definiranje opasnosti na temelju koje se neubrojivoj osobi prvi puta izriče prisilni smještaj te izričito određivanje tijela nadležnog za njegovo izricanje, jamčenje neubrojivoj osobi prava na obveznog pravnog zastupnika, pravo na osobno saslušanje o pretpostavkama za prisilni smještaj i konačno osiguranje pravičnog postupka određivanja prisilnog smještaja.

Treća postavka na kojoj se temelji predloženi postupak prisilnog smještaja je osigurati osobi s duševnim smetnjama pravo na pristup sudu zagarantirano člankom 5. stavkom 4. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i člankom 29. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske propisivanjem sudskog postupka koji će ona ili njezin punomoćnik moći samoinicijativno pokrenuti i u njemu zahtijevati sudsku ocjenu zakonitosti oduzimanja slobode prisilnim smještajem postavljajući zahtjev za otpust. Prema pozitivnom ZZODS-u nakon Izmjena i dopuna Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama iz 1999. godine (NN br. 128. od 30. studenoga 1999) kojima je brisan članak 41. ZZODS-a, jedini ovlaštenik prijedloga za otpust prisilno smještene osobe s duševnim smetnjama je predstojnik odjela psihijatrijske ustanove.

Imajući sve to u vidu Vlada Republike Hrvatske poduzela je korake radi istovremenog pripremanja izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku i Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. U tu je svrhu ministar pravosuđa, uprave i lokalne samouprave donio rješenje (klasa: 700-01/01-01/245, urbroj: 514-03/01-1) 11. travnja 2001. o osnivanju radne skupine za izradu Nacrta prijedloga izmjena i dopuna Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama kojim su imenovani hrvatski stručnjaci sa područja građanskog i kaznenog prava te psihijatrije. Radna skupina je izradila Nacrt prijedloga

izmjena i dopuna ZZODS-a te nastavlja raditi na Nacrtu prijedloga izmjena i dopuna preostalog dijela ZZODS-a.

III. OCJENA I IZVORI POTREBNIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE ZAKONA

Za provedbu ovoga Zakona neće trebati osigurati posebna financijska sredstva u državnom proračunu Republike Hrvatske.

IV. TEKST PRIJEDLOGA ZAKONA S KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA

PRIJEDLOG ZAKONA O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O ZAŠTITI OSOBA S DUŠEVNIM SMETNJAMA S KONAČNIM PRIJEDLOGOM ZAKONA

Članak 1.

U Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama («Narodne novine» broj 111/97., 128/99.) naziv Glave VII. «Postupci prema osobama s duševnim smetnjama protiv kojih se vodi kazneni ili prekršajni postupak ili koje su osuđenici» i članci 44. do 50., mijenjaju se i glase:

VII. POSTUPAK PRISILNOG SMJEŠTAJA PREMA NEUBROJIVIM OSOBAMA I OSUĐENICIMA

1. Postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama

Članak 44.

(1) Sud će donijeti odluku o prisilnom smještaju neubrojive osobe ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da ima teže duševne smetnje i da je opasna za okolinu.

(2) Neubrojiva osoba je opasna za okolinu ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo.

Članak 44.a

(1) Postupak prisilnog smještaja prema odredbama članka 44. do 50.a ovoga Zakona provodi se prema osobama kojima je prisilni smještaj odredio sud u kaznenom postupku.

(2) U postupku prisilnog smještaja neubrojivih osoba primjenjivat će se odredbe članka 44. do 50.a ovog Zakona, a ako u tim odredbama nije što posebno propisano primjenjivat će se odredbe ovog Zakona.

(3) Prisilni smještaj započinje pravomoćnošću rješenja o određivanju prisilnog smještaja u kaznenom postupku, odnosno rješenja o njegovom izvršenju prije pravomoćnosti (članak 462. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku).

(4) Nakon proteka vremena koje odgovara najvišoj zapriječenoj kazni za djelo koje je neubrojiva osoba počinila postupak otpusta provodi se prema odredbama glave VI. ovoga Zakona.

Članak 45.

(1) Prvostupanjski sud koji je sudio u kaznenom postupku u kojem je određen prisilni smještaj neubrojivoj osobi dostavit će sudu nadležnom za postupak prisilnog smještaja (u daljnjem tekstu: sud) prijepise:

- presude kojom se utvrđuje da je optuženik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti
- rješenja o prisilnom smještaju s naznakom datuma njihove pravomoćnosti, odnosno pravomoćnosti rješenja iz članka 462. stavak 4. Zakona o kaznenom postupku,
- nalaza i mišljenja vještaka,
- izvataka iz kaznene evidencije,
- socijalne ankete ako njome raspolaže, a po potrebi i druge podatke.

(2) Sud će neubrojivoj osobi postaviti punomoćnika iz redova odvjetnika radi zaštite njezinih prava ako to ona sama ne učini.

(3) Sud će dostaviti bez odgode Ministarstvu zdravstva prijepis presude kojom se utvrđuje da je optuženik počinio protupravno djelo u stanju neubrojivosti i rješenje o prisilnom smještaju, nalaz i mišljenje vještaka, a po potrebi i druge podatke potrebne za donošenje odluke o izboru ustanove u kojoj će se provoditi prisilni smještaj. Ministarstvo zdravstva će u roku od osam dana od primitka rješenja iz stavka 1. ovoga članka donijeti odluku o izboru psihijatrijske ustanove u kojoj će se provoditi prisilni smještaj neubrojive osobe i tu odluku će dostaviti sudu. Ministarstvo zdravstva će toj ustanovi dostaviti prijepise navedenih dokumenata i druge podatke potrebne za planiranje i provođenje forenzičkog tretmana neubrojive osobe.

(4) Nakon primitka odluke Ministarstva zdravstva iz stavka 3. ovog članka sud će u roku od osam dana donijeti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu radi provođenja prisilnog smještaja.

(5) Rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu sadrži:

- osobne podatke o neubrojivoj osobi koja se upućuje,
- podatke o presudi i rješenju na temelju kojih se upućuje,
- psihijatrijsku ustanovu u koju se upućuje,
- naznaku da je prisilni smještaj određen na rok od šest mjeseci,
- dan, mjesec i godinu kada je počeo teći taj rok i kada ističe, te
- dan, mjesec i godinu kada se neubrojiva osoba upućuje u psihijatrijsku ustanovu.

(6) Rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu dostavlja se neubrojivoj osobi, njenom zakonskom zastupniku, a ako ga nema, bliskoj osobi, punomoćniku, ustanovi u kojoj je neubrojiva osoba pritvorena i psihijatrijskoj ustanovi u kojoj će se provoditi prisilni smještaj.

(7) Žalba protiv rješenja o upućivanju ne zadržava njegovo izvršenje.

Članak 45.a

Sud može, na obrazloženi prijedlog Ministarstva zdravstva, donijeti rješenje o premještanju neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu kojim će izmijeniti rješenje o upućivanju neubrojive osobe u psihijatrijsku ustanovu, odnosno rješenje o produljenju prisilnog smještaja.

Članak 46.

(1) Privremeni izlazak neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove radi njezine forenzičke terapije i rehabilitacije te socijalne adaptacije ili iz drugih opravdanih razloga odobrit će se ako postoji visoki stupanj vjerojatnosti da za vrijeme izlaska neće biti ugroženi njezin ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.

(2) O prvom izlasku neubrojive osobe i o kasnijim izlascima duljima od petnaest dana na temelju pisanog obrazloženog prijedloga predstojnika odjela odlučuje sud. Odluku o ostalim izlascima donosi predstojnik odjela, o čemu izvješćuje sud.

(3) Rješenjem kojim odlučuje o izlascima duljima od petnaest dana sud može odrediti zabranu napuštanja boravišta, posjećivanja određenih mjesta, susretanja i druženja s određenim osobama.

(4) Predstojnik odjela dužan je poduzeti sve mjere i radnje radi sprječavanja mogućeg opasnog ponašanja neubrojive osobe za vrijeme privremenog izlaska.

Članak 47.

(1) Ako predstojnik odjela smatra da neubrojivoj osobi treba produljiti prisilni smještaj dužan je najmanje petnaest dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja podnijeti sudu pisani obrazloženi prijedlog za produljenje smještaja.

(2) Ako sud utvrdi da i dalje postoje razlozi za prisilni smještaj neubrojive osobe iz članka 44. stavka 1. ovoga Zakona donijeti će rješenje o produljenju prisilnog smještaja prije isteka trajanja prisilnog smještaja.

(3) Prisilni smještaj neubrojivoj osobi produljuje se na rok od godinu dana.

Članak 48.

(1) Ako predstojnik odjela smatra da neubrojivu osobu treba otpustiti, dužan je odmah, a najkasnije petnaest dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja, podnijeti sudu pisani obrazloženi prijedlog za otpust.

(2) Neubrojiva osoba kojoj je prisilni smještaj produljen, njezin zakonski zastupnik, bliska osoba i punomoćnik mogu podnijeti sudu zahtjev za otpust jednom u godinu dana.

(3) Sud će donijeti rješenje o otpustu neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove ako utvrdi na temelju mišljenja vještaka psihijatra da ona više nema teže duševne smetnje ili da nije opasna za okolinu.

(4) Sud će donijeti rješenje o uvjetnom otpustu neubrojive osobe i njezinom liječenju na slobodi ako je na temelju mišljenja vještaka psihijatra utvrdio da je za otklanjanje opasnosti za okolinu dostatno njeno liječenje na slobodi.

Članak 48.a

(1) Uvjetni otpust može trajati najdulje tri godine.

(2) Za vrijeme uvjetnog otpusta sud će na prijedlog liječnika psihijatra, ako utvrdi da neubrojiva osoba više nema teže duševne smetnje ili da nije opasna za okolinu, rješenjem odrediti prestanak liječenja neubrojive osobe.

(3) Ako kod neubrojive osobe koja je na uvjetnom otpustu dođe do pogoršanja zdravstvenog stanja i uslijed toga do visokog stupnja vjerojatnosti da bi zbog duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina neubrojivost mogla ponovno počinuti teže kazneno djelo, sud će opozvati uvjetni otpust.

Članak 49.

(1) Sud će postupak za otpust, uvjetni otpust ili produljenje prisilnog smještaja započeti u povodu prijedloga predstojnika odjela psihijatrijske ustanove, zahtjeva osoba iz članka 48. stavak 2. ovoga Zakona, ili po službenoj dužnosti ako petnaest dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja ne primi prijedlog za otpust, odnosno za produljenje smještaja neubrojive osobe.

(2) O produljenju prisilnog smještaja, uvjetnom otpustu ili otpustu neubrojive osobe sud odlučuje nakon provedene rasprave. O raspravi će se izvijestiti neubrojiva osoba, njezin zakonski zastupnik, punomoćnik, bračni ili izvanbračni drug, prema potrebi i druge bliske osobe te njezin liječnik psihijatar, centar za socijalnu skrb (članak 27. stavak 4. ovoga Zakona) i državni odvjetnik. Rasprava se ne može održati bez prisutnosti punomoćnika i liječnika psihijatra neubrojive osobe.

(3) Ako neubrojiva osoba ne može doći na raspravu, sudac će je posjetiti u psihijatrijskoj ustanovi i, ako je to s obzirom na njezino zdravstveno stanje moguće, obaviti s njom razgovor. Sud će u pravilu raspravu održati u odgovarajućoj prostoriji psihijatrijske ustanove.

(4) Rješenje o produljenju prisilnog smještaja neubrojive osobe sadrži: osobne podatke o neubrojivoj osobi koja je prisilno smještena, podatke o presudi i rješenju na temelju kojih je njen prisilni smještaj određen, psihijatrijsku ustanovu u kojoj je smještena, naznaku da se prisilni smještaj produljuje na rok od jedne godine, dan, mjesec i godinu od kada je prisilni smještaj započeo te dan, mjesec i godinu kada ističe.

(5) Rješenje o otpustu sadrži osobne podatke o neubrojivoj osobi koja je prisilno smještena, podatke o presudi i rješenju na temelju kojih je njen prisilni smještaj bio određen, psihijatrijsku ustanovu u kojoj je smještena, dan, mjesec i godinu kada je prisilni smještaj započeo.

(6) Rješenje o uvjetnom otpustu sadrži, uz podatke iz prethodnog stavka, obveze uvjetno otpuštene osobe u njezinom forenzičkom tretmanu na slobodi.

Članak 49.a

(1) U postupku prestanka uvjetnog otpusta i opoziva uvjetnog otpusta primjenjuju se odredbe članka 49. stavka 2. ovog Zakona.

(2) Rješenje o prestanku uvjetnog otpusta sadrži osobne podatke o neubrojivoj osobi koja je bila prisilno smještena, podatke o presudi i rješenju na temelju kojih je njen prisilni smještaj bio određen, podatke o rješenju o uvjetnom otpustu te odluku o prestanku liječenja.

(3) Rješenje o opozivu uvjetnog otpusta sadrži osobne podatke o neubrojivoj osobi koja je prisilno smještena, podatke o presudi i rješenju na temelju kojih je njen prisilni smještaj bio određen, podatke o rješenju o uvjetnom otpustu koje se opoziva, psihijatrijsku ustanovu u koju se ima smjestiti te naznaku da se prisilni smještaj produljuje na rok od jedne godine.

(4) Sud će, na temelju rješenja o opozivu uvjetnog otpusta, izdati dovedbeni nalog koji sadrži: ime i prezime neubrojive osobe i druge potrebne osobne podatke, podatke o rješenju o opozivu uvjetnog otpusta i psihijatrijsku ustanovu u koju neubrojiva osoba ima biti dovedena, kao i službeni pečat i potpis suca koji izdaje nalog.

(5) Dovedbeni nalog izvršavaju redarstvene vlasti, u suradnji sa zdravstvenim djelatnicima psihijatrijske ustanove. Osoba kojoj je povjereno izvršenje naloga predaje nalog neubrojivoj osobi i poziva ju da pođe s njom. Ako neubrojiva osoba to odbije, dovest će se prisilno.

Članak 50.

(1) Kada odlučuje o produljenju, otpustu, uvjetnom otpustu, privremenom izlasku te prestanku ili opozivu uvjetnog otpusta neubrojive osobe sud može zbog složenosti slučaja ili nedostataka u obrazloženju prijedloga predstojnika odjela zatražiti nalaz i mišljenje drugog vještaka psihijatra.

(2) Nalaz i mišljenje vještaka iz stavka 1. sud može zatražiti i na prijedlog neubrojive osobe ili njezinog zastupnika.

(3) Vještak daje svoje mišljenje na temelju psihijatrijskog pregleda neubrojive osobe, uvida u raspoloživu medicinsku dokumentaciju i u spis predmeta.

(4) Vještačenje u postupku prisilnog smještaja neubrojivih osoba može se zatražiti isključivo od forenzičkih psihijatara koji se bave liječenjem prisilno smještenih neubrojivih osoba na drugim forenzičkim odjelima u Republici Hrvatskoj ili od vještaka forenzičkih psihijatara koji se nalaze na posebnom popisu vještaka koji odobrava Hrvatska liječnička komora.

Članak 50.a

(1) Rješenja iz članka 49. stavka 4., 5. i 6. te članka 49.a stavka 2. i 3. ovoga Zakona sud će dostaviti osobama iz članka 36. stavak 2. ovoga Zakona i državnom odvjetniku.

(2) Protiv rješenja iz stavka 1. ovog članka pravo žalbe imaju osobe iz članka 36. stavak 2. ovoga Zakona i državni odvjetnik.

(3) Žalba protiv rješenja o otpustu odgađa njegovo izvršenje.

Članak 2.

Ispred članka 51. dodaje se podnaslov koji glasi:

«2. Postupak prisilnog smještaja prema osuđenicima»

Članak 3.

Ovaj Zakon stupa na snagu danom objave u «Narodnim novinama».

O B R A Z L O Ž E N J E

Uz članak 1.

Uz naslov glave VII.

Sadašnji naslov glave VII. ZZODS koji glasi "Postupci prema osobama s duševnim smetnjama protiv kojih se vodi kazneni ili prekršajni postupak ili koje su osuđeni" izmijenjen je u "Postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama i osuđenima" te dodan podnaslov "1. Postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama". Prema važećim odredbama glava VII. primjenjuje se na neubrojive osobe, osuđenike i na raspravno nesposobne okrivljenike i to u kaznenom i u prekršajnom postupku. Prijedlog isključuje mogućnost prisilnog smještaja prema glavi VII. ZZODS osoba koje su nesposobne za suđenje a za koje sud nije utvrdio da su počinile kazneno djelo u stanju neubrojivosti kao i prema osobama koje su počinile prijestup ili prekršaj. Predloženim odredbama se propisuje novi postupak za prisilni smještaj neubrojivih osoba koje se nalaze pod podnaslovom "1. Postupak prisilnog smještaja prema neubrojivim osobama". S obzirom da u glavi VII. ostaju na snazi odredbe članka 51. do 53. ZZODS-a koje reguliraju položaj osuđenika njezin naslov treba se odnositi i na neubrojive osobe i na osuđenike.

Uz članak 44.

U ovom članku normirane su dvije materijalnopravne pretpostavke za prisilni smještaj neubrojive osobe: teže duševne smetnje i opasnost za okolinu. Njih sud u kaznenom postupku mora utvrditi kada određuje prvi prisilni smještaj kao i sud nadležan za prisilni smještaj prema ZZODS-u kada donosi rješenje o produljenju prisilnog smještaja. U 2. stavku definirana je materijalnopravna pretpostavka opasnosti. Radi se o definiciji iz članka 45e. ZZODS koja je izmijenjena u tri elementa. Propisano je da stupanj vjerojatnosti mora biti "visok", izostavljene su riječi "neko novo" (teže) kazneno djelo koje su nepotrebne, te je izostavljena zagrada kod riječi "teže".

Uz članak 44.a

U stavku 1. ističe se da se postupak prisilnog smještaja propisan odredbama članka 44. do 50.a provodi samo prema počiniteljima kaznenih djela prema kojima je vođen kazneni postupak i za koje je sud u kaznenom postupku

utvrdio da u počinile protupravno djelo u neubrojivom stanju. Odredbom stavka 2. osigurana je supsidijarna primjena odredaba glave V. ZZODS u postupku prisilnog smještaja neubrojivih osoba. Ovakvu odredbu sadržavao je članak 45. ZZODS prije izmjena i dopuna koje su u novom članku 45. ustanovile poseban "postupak za prisilan smještaj neubrojivih osoba" i time dovele u pitanje garantiranje neubrojivim osobama procesnih garancija koje su zajamčene civilnim pacijentima. Prema ovoj odredbi postupak prisilnog smještaja neubrojivih osoba provoditi će se prema odredbama koje reguliraju postupak prisilnog smještaja civilnih pacijenata, osim ako je u ovoj VII. glavi nešto posebno propisano. Stavak 3. određuje trenutak započinjanja postupka prisilnog smještaja. Prema članku 160. ZKP pravomoćnost rješenja nastupa kad se ono ne može pobijati žalbom ili kad žalba nije dopuštena, a rješenje se izvršava kad postane pravomoćno. Sukladno tome, u ovom stavku se propisuje da provođenje prisilnog smještaja neubrojive osobe može započeti tek nakon što je rješenje o prisilnom smještaju doneseno u kaznenom postupku postalo pravomoćno odnosno pravomoćnošću rješenja o njegovom izvršenju prije pravomoćnosti sukladno članku 462. stavku 4. Nacrta prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku. Stavak 4. je identičan stavku 5. članka 48. pozitivnog ZZODS. Članak 48. ZZODS regulira otpust neubrojive osobe koja je počinila djelo zapriječeno kaznom zatvora od deset godina ili težom, dok se ova odredba odnosi na sve prisilno smještene neubrojive osobe. Stoga joj prema zakonskoj sistematizaciji nije mjesto u tom članku.

Uz članak 45.

U članku se propisuje postupak upućivanja neubrojive osobe na prisilni smještaj koji provodi sud nadležan za postupak prisilnog smještaja. U slučaju donošenja rješenja o prisilnom smještaju u kaznenom postupku nakon što nastupi njegova pravomoćnost prvostupanjski će sud biti nadležan dostaviti ga sudu koji je ovlašten za izvršenje prisilnog smještaja neubrojive osobe. Osim rješenja o prisilnom smještaju prvostupanjski sud će dostaviti sudu nadležnom za prisilan smještaj i svu drugu pravnu i medicinsku dokumentaciju koja je potrebna za izbor ustanove i određivanje odgovarajućeg terapijskog tretmana. U stavku 2. se propisuje obveza suda da u postupku prisilnog smještaja postavi neubrojivoj osobi punomoćnika ako ga ona sama ne izabere. Prema stavku 3. sud nadležan za prisilni smještaj dužan je odmah po primitku pravomoćnog rješenja o prisilnom smještaju neubrojive osobe poduzeti sve radnje radi provođenja prisilnog smještaja. Odluku o izboru ustanove u kojoj će se provoditi prisilni smještaj kao i prema pozitivnom Zakonu donosi Ministarstvo zdravstva (čl. 45c. st. 2. ZZODS) pa mu je sud dužan dostaviti sve podatke potrebne za donošenje te odluke. Za razliku od sadašnjeg Zakona koji ne određuje u kojem će roku Ministarstvo zdravstva donijeti odluku o izboru ustanove predlaže se uvođenje roka od osam dana od primitka rješenja o prisilnom smještaju. Odredbom stavka 4.

postavlja se rok od osam dana u kojem sud nadležan za prisilan smještaj mora provesti postupak upućivanja neubrojive osobe na prisilni smještaj. Postupak upućivanja započinje kada sud primi prijepis rješenja o prisilnom smještaju pa se od tog dana i počinje računati rok od osam dana. Sud nadležan za prisilni smještaj ne može u postupku upućivanja neubrojive osobe na prvi prisilni smještaj ispitivati ispravnost i zakonitost rješenja kaznenog suda o prisilnom smještaju niti osporavati odluku Ministarstva zdravstva o izboru ustanove pa je relativno kratki rok od osam dana za njegovo provođenje dovoljan. Rješenje o upućivanju je isprava na temelju kojeg je psihijatrijska ustanova ovlaštena i dužna primiti neubrojivu osobu na prisilni smještaj a njezin sadržaj propisan je stavkom 5. Subjekti kojima se to rješenje dostavlja određeni su u stavku 6.

Uz članak 45.a

Odredba popunjava prazninu u sadašnjem Zakonu i po prvi puta zakonski regulira postupak premještaja neubrojive osobe u drugu psihijatrijsku ustanovu.

Uz članak 46.

U članku se regulira materija propisana sadašnjim člankom 46. ZZODS uz tri novine. Prvo u stavku 1. propisani su materijalnopravni kriteriji na temelju kojih predstojnik odjela odnosno sud donose odluku o odobrenju privremenog izlaska prisilno smještene neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove. Druga novina je zamjena u stavku 3. riječi "odlukama" s riječi "rješenjem" čime se izričito propisuje kojom vrstom odluka sud odlučuje o izlascima neubrojive osobe iz psihijatrijske ustanove. Treća novina je ukidanje zakonskog razlikovanja između terapijskog i drugih vrsta izlazaka jer ih je u praksi teško razdvojiti, te uvođenje zajedničkog termina "izlazak".

Uz članak 47.

Kao što to ZZODS u članku 34. propisuje za produljenje prisilnog smještaja civilnim pacijentima, u stavku 1. ovog članka propisuje se obveza predstojnika odjela da u postupku prisilnog smještaja neubrojivih osoba obavijesti sud najkasnije petnaest dana prije isteka trajanja smještaja o potrebi njegovog produljenja. Prijedlog predstojnika odjela psihijatrijske ustanove za produljenje smještaja neubrojivoj osobi mora biti pismen i obrazložen. Sudac će donijeti rješenje o produljenju prisilnog smještaja ako utvrdi da neubrojiva osoba ima i dalje teže duševne smetnje i da je opasna za okolinu (čl. 44). Sud će donijeti rješenje o produljenju prisilnog smještaja u postupku propisanom predloženim člankom 49. ZZODS. U stavku 3. propisano je trajanje produljenja prisilnog smještaja neubrojivim osobama na rok od godine dana.

Uz članak 48.

S obzirom da je ne samo produljenje prisilnog smještaja neubrojivoj osobi već i njezin otpust u nadležnosti suda, predstojnik odjela ima obvezu kao i u slučaju potrebe za produljenjem smještaja petnaest dana prije isteka trajanja prisilnog smještaja obavijestiti sud da više ne postoje pretpostavke za njezin prisilni smještaj i podnijeti mu pisani obrazloženi prijedlog za otpust. Međutim, ako predstojnik odjela smatra da su i prije isteka roka od godine dana prestali uvjeti za trajanje prisilnog smještaja prema neubrojivoj osobi on će odmah podnijeti sudu pisani obrazloženi prijedlog za otpust neubrojive osobe. Stavkom 2. regulirano je pravo neubrojive osobe na pristup sudu kako bi osporila zakonitost svog prisilnog smještaja. Iako se radi o temeljnom ljudskom pravu svake osobe kojoj je oduzeta sloboda zajamčenom međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, izmjenama i dopunama ZZODS-a iz studenog 1999. godine ukinuto je pravo svim prisilno smještenim osobama s duševnim smetnjama da postavje zahtjev za otpust. Prema predloženoj odredbi prisilno smještena osoba, a u njezino ime njezin zakonski zastupnik, bliska osoba i punomoćnik koji joj se obligatorno postavlja u postupku prisilnog smještaja mogu jednom u godinu dana podnijeti sudu zahtjev za otpust. Kako neubrojiva osoba ne bi prečesto tražila otpust i time bespotrebno opterećivala rad suda, predlaže se da se ograniči rok za postavljanje zahtjeva za otpust na svakih šest mjeseci. To znači da će faktički biti moguće da sud dva puta u godinu dana ispituje zakonitost prisilnog smještaja neubrojive osobe. Jednom po isteku roka od godine dana na koji je određen prisilni smještaj i jednom na inicijativu neubrojive osobe. Iako se odredba stavka 3. može izvesti iz tumačenja drugih odredaba ove glave zbog slučajeva u našoj sudskoj praksi u kojima je sud zadržavao neubrojive osobe na prisilnom smještaju iako je liječnik potvrdio da ona više nema teže duševne smetnje odnosno da nije opasna za okolinu korisno je da Zakon izričito propiše kada je sud dužan otpustiti prisilno smještenu neubrojivu osobu i na koji način mora utvrditi te činjenice. Stavak 4. propisuje da ako sud u postupku o otpustu neubrojive osobe utvrdi da postoje pretpostavke za liječenje na slobodi neubrojive osobe odrediti će joj uvjetni otpust donijevši rješenje o određivanju njezinog liječenja na slobodi.

Uz članak 48.a

U stavku 1. predlaže se produljenje trajanja uvjetnog otpusta sa dvije na tri godine. Stavak 2. propisuje uvjete za prestanak, a stavak 3. za opoziv uvjetnog otpusta koji je sada normiran člankom 45b. ZZODS. U odnosu na pozitivnu odredbu članka 45b. koja je opisnog karaktera i preopširna, predložena odredba je konciznija i nomotehnički pravilnija. Sud će po primitku prijedloga liječnika provesti postupak za prestanak odnosno opoziv uvjetnog otpusta prema članku 49.a ovoga Zakona.

Uz članak 49.

Člankom se propisuje postupak o otpustu, uvjetnom otpustu i produljenju prisilnog smještaja. U stavku 1. određeni su ovlaštenici za pokretanje tih postupaka. U stavku 2. propisana je obveza suda da po primitku prijedloga predstojnika odjela za produljenje odnosno otpust neubrojive osobe ili zahtjeva neubrojive osobe za otpust ili ako pokrene postupak otpusta neubrojive osobe po službenoj dužnosti održi raspravu. Određene su osobe koje se moraju izvijestiti o raspravi kao i one bez kojih se rasprava ne može održati. U 3. stavku neubrojivoj osobi se garantira da u postupku o njezinom otpustu ili o produljenju smještaja bude osobno saslušana i tako joj se omogući da pred sudom iznese svoje argumente protiv produljenja smještaja. Sud će u pravilu raspravu održati u odgovarajućoj prostoriji psihijatrijske ustanove s obzirom da se tamo nalaze tri subjekta koja moraju biti prisutna na raspravi: sud, neubrojiva osoba i liječnik psihijatar, a sud bi morao i punomoćnika obavijestiti o svom posjetu neubrojivoj osobi. Sadržaj rješenja o produljenju prisilnog smještaja, rješenja o otpustu i rješenja o uvjetnom otpustu propisani su stavcima od 4. do 6. ovoga članka.

Uz članak 49.a

Ovaj članak popunjava zakonsku prazninu koja postoji u važećem ZZODS-u u odnosu na postupak prestanka i opoziva uvjetnog otpusta neubrojivih osoba (čl. 48.a st. 2. i 3). U stavku 1. obvezuje se sud da provede raspravu sukladno članku 49. stavku 2. Sadržaj rješenja o prestanku odnosno opozivu uvjetnog otpusta propisani su stavcima 2. i 3. Stavcima 4. i 5. propisuje se sadržaj dovedbenog naloga i postupak njegovog izvršenja koji se primjenjuje kada sud donese rješenje o opozivu uvjetnog otpusta.

Uz članak 50.

U 1. stavku preformulirana je odredba članka 47a. stavka 2. ZZODS. Ona određuje da sud donosi odluke u postupku prisilnog smještaja neubrojive osobe na temelju obrazloženog prijedloga predstojnika odjela i Zakon ne obvezuje sud da obligatorno provjerava ispravnost tog prijedloga naređujući novo vještačenje duševnog stanja i opasnosti neubrojive osobe od strane drugog liječnika psihijatra. Međutim, ako sud smatra da je to neophodno zbog posebne složenosti slučaja ili zbog ozbiljnih manjkavosti u obrazloženju prijedloga predstojnika odjela, sukladno načelu slobodne ocjene dokaza zatražiti će mišljenje drugog vještaka. Novina koja se predlaže u stavku 2. je davanje prava neubrojivoj osobi da zatraži od suda pribavljanje mišljenja drugog psihijatra. Odredbom stavka 2. obvezuje se psihijatar koji u postupku prisilnog smještaja daje svoj prijedlog za otpust ili produljenje smještaja

neubrojive osobe ili na zahtjev suda vještači duševnu smetnju i opasnost neubrojive osobe da svoje mišljenje može dati samo na temelju osobnog psihijatrijskog pregleda neubrojive osobe. Stavak 3. je neznatno preformulirana odredba članka 47a. stavka 3. ZZODS.

Uz članak 50.a

S obzirom da članak 44.a stavak 2. propisuje supsidijarnu primjenu glave V. ZZODS, ovim člankom se uređuju samo oni sadržaji vezani uz dostavu rješenja i postupak o žalbi u postupku prisilnog smještaja neubrojivih osoba koji nisu uređeni tom glavom. Stavak 3. predstavlja odredbu članka 48. stavka 3. važećeg ZZODS-a.

Uz članak 2.

Rečenim člankom dodan je podnaslov «Postupak prisilnog smještaja prema osuđenima» iza kojeg slijede važeće odredbe 51. do 53.

Uz članak 3.

Rečenim člankom određen je dan stupanja na snagu ovoga Zakona.

V. PRIJEDLOG ZA DONOŠENJE ZAKONA PO HITNOM POSTUPKU

Predlaže se donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama s obzirom da predložene izmjene i dopune pridonose djelotvornijem i učinkovitijem postupanju s osobama s duševnim smetnjama te većoj jasnoći pojedinih odredbi Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama. Nužnost donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama u hitnom postupku postoji zbog potrebe njegova donošenja usporedo s donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku, obzirom isti predstavljaju procesnu cjelinu te su međusobno komplementarni. Ovo sve ukazuje da postoje osobito opravdani državni razlozi, sukladno odredbama Poslovnika Hrvatskog sabora.

VI. ODREDBE VAŽEĆEG ZAKONA KOJE SE MIJENJAJU ODNOSNO DOPUNJUJU

VII. POSTUPCI PREMA OSOBAMA S DUŠEVNIM SMETNJAMA PROTIV KOJIH SE VODI KAZNENI ILI PREKRŠAJNI POSTUPAK ILI KOJE SU OSUĐENICI

Članak 44.

(1) Kada sud u kaznenom postupku utvrdi da je osoba u vrijeme kada je ostvarila opis kaznenog djela bila nebrojiva te zbog toga donese odgovarajuću odluku po Zakonu o kaznenom postupku, a ta se osoba nalazi u pritvoru ili psihijatrijskoj ustanovi, neće se pustiti na slobodu već će sud donijeti rješenje o njezinu privremenom zadržavanju do najviše deset dana od donošenja tog rješenja.

(2) Sud koji je sudio u kaznenom postupku može po donošenju presude i rješenja iz stavka 1. ovoga članka posebnim rješenjem odrediti prisilno zadržavanje nebrojive osobe prema odredbama ovoga Zakona na vrijeme koje ne može trajati duže od 8 dana od pravomoćnosti presude iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Osoba iz stavka 2. ovoga članka prisilno će se zadržati u psihijatrijskoj ustanovi koja se nalazi u mjestu njezina prebivališta ili boravišta, a ako u tom mjestu nema psihijatrijske ustanove, u psihijatrijskoj ustanovi koja je najbliža mjestu njezina prebivališta ili boravišta, ili mjestu gdje je vođen kazneni postupak.

Članak 45.

Po primitku presude i rješenja iz članka 44. stavka 1. ovoga Zakona županijski sud nadležan po ovom Zakonu donijet će rješenje o pokretanju postupka za prisilni smještaj nebrojivih osoba protiv kojih je vođen kazneni ili prekršajni postupak ili koje su kaznenici.

Članak 45a.

(1) Županijski sud nadležan po ovom Zakonu donosi odluku u roku od osam dana prema kojoj se:

1. nebrojiva osoba koja nije opasna za okolinu bez odgađanja pušta na slobodu,

2. nebrojiva osoba kod koje mali stupanj opasnosti za okolinu omogućava kontrolu te opasnosti liječenjem na slobodi, obvezuje na provedbu takvog liječenja u najdužem trajanju do dvije godine,

3. nebrojiva osoba opasna za okolinu upućuje se na prisilni smještaj u posebnu ustanovu koju određuje Ministarstvo zdravstva.

Članak 45b.

Ukoliko kod osobe koja se liječi na slobodi dođe do pogoršanja zdravstvenog stanja i uslijed toga do porasta stupnja njezine opasnosti na razinu koja više ne omogućava nastavljnje liječenja na slobodi, uputit će se na prisilni smještaj u posebnu ustanovu koju određuje Ministarstvo zdravstva. Daljnje postupanje prema toj osobi identično je postupanju prema osobama kojima je odmah po završetku kaznenog postupka određen prisilni smještaj.

Članak 45c.

(1) Ocjena o opasnosti za okolinu i načinu liječenja primjerenom stupnju opasnosti neubrojive osobe, preuzima se iz odluke u kaznenom postupku ukoliko od donošenja te odluke nije prošlo više od 90 dana. Nakon protoka toga roka, a iznimno i prije, ukoliko je u međuvremenu došlo do većih promjena u zdravstvenom stanju neubrojive osobe, provest će se novo vještačenje radi određivanja stupnja njezine opasnosti za okolinu, po mogućnosti po istom vještaku koji je tu ocjenu dao u kaznenom postupku.

(2) Sud će nakon provedenog vještačenja donijeti odluku o najprimjerenijem obliku liječenja te osobe koju će u roku od 8 dana dostaviti Ministarstvu zdravstva radi određivanja ustanove u kojoj će se provoditi to liječenje.

(3) Sud je dužan dostaviti Ministarstvu zdravstva svu dokumentaciju, pravnu i medicinsku, potrebnu za donošenje odluke o izboru ustanove u kojoj će se provoditi daljnje liječenje neubrojive osobe.

(4) Po donošenju odluke o izboru ustanove Ministarstvo zdravstva će istu dokumentaciju dostaviti toj ustanovi radi planiranja i provođenja forenzičkog tretmana neubrojive osobe.

Članak 45d.

(1) Prisilni smještaj neubrojive osobe određuje se već u prvom, a i u svim kasnijim rješenjima na rok od šest mjeseci.

(2) Izvanredni prekid prisilnog smještaja neubrojive osobe može se odrediti i prije isteka tog roka na prijedlog predstojnika odjela ili psihijatra kojeg je predstojnik za to posebno ovlastio.

Članak 45e.

Temeljno mjerilo za produženje prisilnog smještaja neubrojive osobe predstavlja stupanj vjerojatnosti da bi ta osoba zbog duševnih smetnji zbog kojih je oglašena neubrojivom mogla ponovno počiniti neko novo (teže) kazneno djelo.

Članak 46.

(1) O prvom privremenom izlasku neubrojive osobe i o terapijskim izlascima duljim od 15 dana odlučuje sud dok odluku o svim ostalim izlascima donosi predstojnik odjela i o svakom takvom izlasku obvezno izvješćuje sud.

(2) Odlukama kojima sud odlučuje o izlascima duljim od 15 dana sud može odrediti zabranu napuštanja boravišta, zabranu posjećivanja određenih mjesta, odnosno zabranu bilo kakvog kontakta s određenim osobama.

(3) Predstojnik odjela dužan je poduzeti sve potrebne mjere kojima će se rizici od mogućeg opasnog ponašanja neubrojive osobe za vrijeme terapijskog izlaska smanjiti na najmanju moguću mjeru.

Članak 47.

(1) Za otpust neubrojive osobe iz članka 44. ovoga Zakona isključivo je nadležan sud koji je donio rješenje o prisilnom smještaju. Postupak povodom otpusta provodi se po odredbama glave V. ovoga Zakona.

(2) U rješenju o otpustu neubrojive osobe sud će posebno navesti radi li se o potpunom prekidu forenzičkog tretmana te osobe ili će se njezin daljnji forenzički tretman nastaviti na slobodi.

Članak 47a.

(1) Odluku o produženju prisilnog smještaja, o terapijskom izlasku prema članku 46. stavak 1. ovoga Zakona i o otpustu neubrojivih osoba donosi sud na temelju pisanog prijedloga predstojnika odjela.

(2) Vještačenja opravdanosti prijedloga za produženje prisilnog smještaja, prijedloga za odobravanje privremenog izlaska i prijedloga za otpust neubrojive osobe, sud će određivati samo iznimno kada je provođenje takvog vještačenja neophodno zbog posebne složenosti slučaja ili zbog ozbiljnih manjkavosti u obrazloženju prijedloga predstojnika odjela.

(3) Takva vještačenja će se povjeravati isključivo forenzičkim psihijatrima koji se bave liječenjem prisilno smještenih neubrojivih osoba na drugim forenzičkim odjelima u Republici Hrvatskoj ili vještacima forenzičkim psihijatrima koji se nalaze na posebnom popisu vještaka odobrenom po Hrvatskom liječničkom zboru, odnosno Hrvatskoj liječničkoj komori.

Članak 48.

(1) Kad se radi o otpustu neubrojive osobe koja je ostvarila obilježja kaznenog djela za koje se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna, sud će obavijestiti državnog odvjetnika i zatražiti njegovo mišljenje.

(2) Protiv rješenja o otpustu neubrojive osobe iz stavka 1. ovoga članka državni odvjetnik ima pravo žalbe u roku od 3 dana od dana dostave rješenja.

(3) Žalba državnog odvjetnika odgađa otpust neubrojive osobe do odluke drugostupanjskog suda.

(4) Drugostupanjski sud povodom žalbe koju je dužan riješiti u roku od 8 dana od primitka žalbe može odbaciti žalbu kao nepravodobnu ili kao nedopuštenu, ili odbiti žalbu kao neosnovanu i potvrditi rješenje suda prvog

stupnja, ili uvažiti žalbu i rješenje preinačiti ili ukinuti rješenje i prema potrebi uputiti predmet prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje.

(5) Nakon proteka vremena koje odgovara najvišoj zapriječenoj kazni za kazneno djelo čija je obilježja neubrojiva osoba ostvarila postupak otpusta provodi se prema odredbama glave VI. ovoga Zakona.

Članak 49.

Odredbe članka 44. do 48. ovoga Zakona kazneni sud će primijeniti i kada se radi o osobi protiv koje se vodi kazneni postupak ako ta osoba zbog duševnih smetnji nije sposobna sudjelovati u tom postupku.

Članak 50.

(1) Odredbe članka 44. do 45. ovoga Zakona primijenit će i prekršajni sud u slučaju kad donese rješenje o obustavi prekršajnog postupka zbog toga što je osoba u vrijeme ostvarenja zakonskog opisa prekršajnog djela za koje se može izreći kazna zatvora bila neubrojiva.

(2) Odredbe članka 44. do 45. ovoga Zakona primijenit će i prekršajni sud u slučaju kada se radi o osobi protiv koje se vodi prekršajni postupak ako ta osoba zbog duševnih smetnji nije sposobna sudjelovati u tom postupku.

(3) Postupak prema osobama iz stavka 1. i 2. ovoga članka i njihova prava i dužnosti u svemu drugom izjednačena su s postupkom i pravima i dužnostima osoba iz članka 22. ovoga Zakona.